



Anna-Maija Rissanen: Matkalla maisemaan, 2009.

## *Brysselin kuninkaallisesta kuvataideakatemiasta Keski-Euroopan vuorten utuun ja Lapin kaamokseen*

Belgiassa nuoruutensa asunut **Anna-Maija Rissanen** (s.1983) koki taiteellisen herätyksen yliopiston biologian laitoksen matematiikan tunnilla, kun hän alkoi pohtia pilven värin olemusta. Biologian opinnot keskeytyivät, ja Rissanen päätyi Brysselin kuninkaallisen kuvataideakatemian maalauslinjalle. Akatemia tunnetaan erityisen sitouttavasta ja vaativasta opiskelustaan. Rissanen oli toinen niistä kahdesta opiskelijasta, jotka suorittivat kurssinsa viisivuotisen ahjon loppuun.

SANNA SAASTAMOINEN

## **Anna-Maija Rissanen maalaa hiljaisuuden näkyväksi**

Särö kulkee Anna-Maija Rissanen mukana taideyliopiston muistoista keskieuropalaisille vuorille ja rannikoille, Lapin kaamokseen, berliiniläiseen baariin ja lapsuuden seuduille Järvenpäähän.

Neljäntoista vuoden ulkomailla olon jälkeen Rissanen arvioi entistä kotimaataan uusin silmin: "Suomessa vallitsee outo odotuksen tunnelma, kuin odottaisimme Deus-ex-machinaa." Kuvissaan Rissanen vie meidät kiven, ilman ja veden maailmaan, esittävän ja abstraktin utuisille rajoille.





Anna-Maija Rissanen työskenteli Berliinin Särö-residenssissä joulun 2010 tienoilla. (Kuvat Sanna S.)

**A**NNA-MAIJA RISSASEN maalauksissa esiintyy maisemallisia ja kallioisia kuva-aiheita. Vuoret kasvavat toisistaan ja laaksot lepäävät niiden lomassa. Vesi huuhtelee kivien välejä. Värit noudattavat hillittyä maanläheistä linjaa. Katsojan ajatus juoksee kohtoisasti vapaana, vaikka hän olisi lähtöisin Atlantin rannalta, Itämeren ulkosaaristosta, Alppien jyrkänteiltä, tunturilaaksoista tai mystisten vuoristojen kyljiltä Kiinasta.

Anna-Maija Rissanen valmistui Brysselin kuninkaallisesta kuvataideakatemiasta taidemaalariksi ja kuvaamataidon opettajaksi vuonna 2009. Nuoren kuvataiteilijattaren maalauksiin on voinut törmätä muutaman viime vuoden aikana ainakin Keski-Uudella maalla, Lapissa, Helsingissä, Tampereella ja Viljandissa Virossa.

### Matka taiteilijuuteen alkoi pilvien väleistä

Taiteilijan ammatti ei alun alkaen ollut Anna-Maija Rissaselle itsestään selvä valinta. Ylioppilaaksi kirjoitettuaan hän päätti ryhtyä opiskelemaan taloustieteitä. Taidetta hän oli kuitenkin harrastanut lapsesta asti.

”Minusta piti tulla kansainvälinen tilintarkastaja. Jaksoin puoli vuotta, mutta suoritin lukuvuoden kuitenkin loppuun. Taloustieteiden ja kirjanpidon tentit lopulta kertoivat, ettei tämä ala ole minulle. Luulin välillä jo rajunneeni taloustieteen jujun, mutta taisin olla vain liian luova.”

Rissanen ehti kuluttaa penkkiä vuoden myös yliopiston biologian laitoksella. ”Biologian tunteja oli vain pari viikossa, kun taas kemiää, fysiikkaa ja matematiikkaa oli yhteensä

30 tuntia. Lukiossa opintoni olivat olleet pikemmin taide- ja kielipainotteisia, joten kiinni kurrottavaa muihin opiskelijoihin nähden oli hieman liikaa.”

”Matkani taiteeseen alkoi sinä hetkenä, kun biologian laitoksen matematiikan tunnilla katsoin ulos ja yritin saada selvän, minkä värisiä pilvet ovat.” Taide ei suostunut pysyttelemään pelkkänä harrastuksena, vaan uudet opinnot kutsuivat.

Kun Rissanen vihdoinkin pääsi taidekouluun, hän tunsikin olevansa kotona. Opinnot sujuivat mallikkaasti, ja akatemia myönsi hänelle kuniamainintoja hyvästä koulumenestyksestä.

### Brysselin taideakatemia

Belgiassa ei yleensä ole pääsykokeita yliopistoihin, mutta taideakatemiaan päästäkseen pitää käydä lävitse kymmenen päivää kestävä pääsykokeet.

Brysselin kuninkaallinen kuvataideakatemia (*Académie Royale des Beaux-Arts de Bruxelles*) on yliopistotasoinen oppilaitos, jossa teoria-aineet ja käytännön harjoittelu ovat yhtä tärkeitä. Taiteen maisterin koulutus kestää viisi vuotta. EU:n kansalaiselle lukuvuosi maksaa vajaat viisisataa euroa ja ulkopuolelta tulevalle pari tuhatta euroa.

Akatemia on hyvin koulumainen. ”Belgian yliopistoissa ei ole samanlaisia vapauksia kuin Suomessa, jossa opiskelijat tekevät itse omat lukujärjestyksensä”, kertoo Anna-Maija Rissanen.

Kaikki lukujärjestykseen merkityt kurssit ovat pakollisia, ja lukuvuodessa on kaksi tenttikautta. Tentit ovat erittäin vaativia, ja on varsin yleistä, että vuosikurssin joutuu uusimaan. Luennoille on mentävä, sillä jokainen poissa-





Graniittimaisema, 2009.

olo merkitään, eikä tenttiviikoille voi osallistua, jos opiskelijalla on yli 20 % poissaoloja.

Jos tenttejä ei läpäise kahdenkaan yrittämän jälkeen, vuosikurssi on otettava uusiksi. Pelkällä piirustustaidolla ei siis Brysselin taideakatemiassa pärjää. Jos vuoden suoritus epäonnistuu kolmannen kerran, lentää koulusta ulos.

”Viidennellä vuosikurssilla meitä ei maalauslinjalla enää ollut kuin kolme, ja meistä kolmesta vain lopulta kaksi valmistui. Minä ja eräs italialainen valokuvaaja”, Rissanen sanoo.

Opintojen kolmena ensimmäisenä vuotena (*Baccalaureat*) opitaan perustekniikat ja -teoriat. Kaksi viimeistä vuotta valmistaa maisteriksi (*Master*). Viimeisin vuosi on syventävä ja

sen aikana erikoistutaan.

Rissanen valitseman maalauslinjan lisäksi Brysselin kuninkaallisessa kuvataideakatemiassa voi opiskella esimerkiksi piirustusta, kuvitusta, kuvanveistoa, taidegrafiikkaa, litografiaa, silkkipainoa, mainos- ja pakkaussuunnittelua, sisustusarkkitehtuuria, valokuvausta, tekstiilisuunnittelua, matonkudontaa, videotaidetta sekä installaatiotaidetta.

### Tukevasti teoriaa pohjalle ja hurjasti harjoitusta päälle

Brysselin taideakatemiassa yleissivistyksellä on suuri painoarvo. Koko opiskelun ajan kirjallisuus, filosofia ja taidehistoria kulkevat

vaihtuvien kurssien ohella. Näyttelypäiväkirjan pito on tärkeä osa taidehistorian opintoja. Vuodessa pitää käydä katsomassa vähintään kolmekymmentä näyttelyä. Jokaisesta näyttelystä pitää kirjoittaa raportti ja näyttelyn päätyöstä pitää piirtää luonnos.

”Lisäksi lähdimme joka vuosi viikon taideopintomatkalle johonkin Euroopan kaupunkiin. Matkoilta piti kirjoittaa näyttelymatkakirjaa. Sen ansiosta muistan edelleenkin, mitä missäkin museossa oli esillä,” Rissanen kertoo.

Kirjallisuuden opintojen alussa opitaan tekstien analysointia: ”Kolmantena lukuvuonna keskityimme nykyrunouteen. Luimme kirjoja, joista keskustelimme ja joita analysoimme opettajamme PHILIPPE HUNTIN kanssa. Hän kiinnitti paljon huomiota lingvistiikkaan ja siihen, miten teos oli käännetty alkuperäiskielestä.”

Ensimmäisen ja toisen lukuvuoden opinnot painoutuivat teoreettisiin aineisiin: ”Opiskelimme musiikin, elokuvan ja taiteen historiaa, semiologiaa, anatomiaa sekä värioppia. Käytännön opetuksessa keskityimme maalaustekniikoihin ja taideteosten huoltoon. Toisella vuosikurssilla oli lisäksi lyhyt tietotekniikkakurssi, jolla opimme vektorigrafikkaa, kuvankäsittelyä ja 3D-piirtämistä.”

”Musiikin ja elokuvan historian kurssit päättyivät kolmantena lukuvuonna, ja tilalle tulivat taiteen antropologia ja maalaustekniikoiden historia. Pohdimme taiteilijan asemaa yhteiskunnassa ja tutustuimme maalaustekniikoihin GIOTTON freskoista YVES KLEININ siniseen”, kertoo Rissanen.

Kolmantena lukuvuonna, kun taideakatemiassa on mahdollisuus lähteä Erasmus-vaihtoon johonkin Euroopan maahan, Rissanen lähti neljäksi kuukaudeksi Quimperin taidekouluun Lounais-Ranskaan.

Neljännän vuosikurssin opinnot keskittyvät käytännön työhön ateljeella. Teoriaopin-

toihin tulee lisäksi lakiopin ja tekijänoikeuksien kurssi.

Viides vuosikurssi on valinnainen. Se johtaa loppu- ja opinnäytetyöhön. Vaihtoehtoja on kolme: *spécialisé* eli taiteellinen erikoistuminen, *approfondi* eli teoreettinen erikoistuminen, ja *didactique* eli taiteen pedagogiset opinnot, jotka pätevöittävät opettamaan lukio- ja yläasteikäisiä. Rissanen valitsi pedagogisen erikoistumisen.

### Ihmisen luiden ja lihojen piirtämistä

Anatomian kursseilla opiskelijat pääsivät tutustumaan yliopistolliseen sairaalaan ja anatomiamuseoon. ”Siellä sai piirtää epämuodostuneita sikiöitä, jotka kelluivat formolilaisipurkeissa. Isoissa laatikoissa oli kuivattuja käsivarsia ja kokonaisia jalkoja, varpaista lonkkaan”, Rissanen kertoo.

”Kurssilla opittiin anatomian sanasto, sekä miten mikäkin lihas liikkuu, ja missä luun osassa se on kiinni. Tunneilla tutkittiin ja piirrettiin kuivattuja sekä kuorittuja ruumiinosia, luita ja lihaksia.” Kerran opiskelijat saivat jopa kokonaisen ruumiin tutkittavakseen ja piirrettäväkseen.

”Jotkut kokivat anatomian tunnit ahdistavina, mutta minä nautin niistä. Ihmisen luut ovat niin hienon näköisiä ja muotoisia. Pidin myös opettajasta, hän esimerkiksi antoi meille vinkkejä kipeytyneiden lihasten hierontaan.”

”Joka paikassa haisi formoli ja kun palasimme kurssilta kotiin, metrossa ihmiset nyrpistelivät neniään ja ihmettelivät, mistä moinen ruhon haju tuli.”

### Vastakohtat opettajina

Akatemian maalausateljeessa on kaksi opettajaa, jotka antavat uuden aiheen harjoitustyötä



Välikkö, 2010.

varten aina kuukausittain. Kahtena ensimmäisenä vuotena tehtävät suoritetaan öljyväreillä maalaten, koska taidemaalarin on tärkeätä oppia öljyväritekniikka perusteellisesti. Tehtävät arvostellaan ja pisteytetään samoin kuin tentit, eli arvosanaksi pitää saada vähintään 60 % pisteistä, jotta työ on hyväksytty.

”Minun opettajinani olivat ANDRÉ RUELLE ja CHARLES SZYMKOWICZ. He olivat toisten-

sa vastakohtia”, kertoo Anna-Maija Rissanen: ”Molemmat olivat innostavia ja päteviä opettajia, vaikkeivät aina kovin pedagogisia. Palaute oli yleensä varsin suoraa, mikä varmasti meidän kohtaamaan tulevaisuuden ulkomaailman tyyliä kritiikkejä. – Joskus opettajat käskivät aloittamaan työn kokonaan alusta, ja silti se täytyi ehtiä maalaamaan valmiiksi siinä samaisessa kuukaudessa.”

Szymkowiczin opetuksessa työkuukausien päätteeksi pidettiin palautetilaisuudet, jolloin opiskelijat kerääntyivät töiden äärelle. Kaikkien oli sanottava kritiikkiä toistensa töistä. ”Kuulen edelleen korvissani Szymkowiczin huudahtavan: Anna-Maija! Komplementtivärit! – Niinpä muistan lisätä violettini läheisyyteen sopivan keltaisen, ja työ on jälleen tasapainossa.”

Szymkowicz oli vahva ja provokatiivinen persoona. Hänen myötäan maalausateljeessa oli ekspressiivisellä koulukunnalla vahva jalansija. ”Provosointiin ei pidä kuitenkaan langeta, vaikka sitä vastaan onkin toisinaan haastavaa taistella”, Rissanen sanoo.

Toinen opettajista, Ruelle, arvosti abstraktiota, elävää viivaa ja taidehistorian merkitystä. Hänen antamansa tehtäväaiheet olivat niin laaja-alaisia, että jokainen voi löytää oman tapansa tulkita niitä. Ruellen opetus oli monimutkaista ja palaute töistä arvoituksellista, ja toisinaan jopa mystistä.

”Minulta vei neljä vuotta ymmärtää, mitä hän oli yrittänyt sanoa ihan ensimmäiseltä vuosikursilta lähtien. Vasta tarpeeksi vahvan taidehistoriallisen pohjan, maailmankatsumuksen, filosofian tuntemuksen sekä monen taideteoksen jälkeen tajusin, mistä oli kyse. Tämä ymmärrys kantaa minua edelleen, ja sen voi nähdä töissänikin.”

### Oppimista tärpätin tuoksussa

Akatemian maalaustaiteen ateljeeseen astuessa tärpätin tuoksu tulvahti kasvoille. Ateljee oli iso halli, jossa työskenteli joka vuosi viitisenkymmentä opiskelijaa. ”Liikuimme vapaasti töiden välissä ja annoimme toisillemme palautetta sekä huomautimme virheistä, ennen kuin opettaja ehti kohdalle. Kilpailuhenkeä ei ollut, vaan olimme kuin yhtä suurta perhettä.”

Avoimessa ateljeessa työskentelevät taiteilijanalut oppivat toisiltaan paljon. Toisinaan

mielipiteiden ja näkemysten kirjo saattoi kuitenkin rasittaa, kun vastakkaisia kommentteja sateli opettajan lisäksi assistenteilta ja kurssitovereilta.

”Välillä oli vaikea tietää, ketä kuunnella ja miksi. Kun lopulta teki, niin kuin opettaja käski, huomasi kuinka oikeassa hän oli ollut, vaikka välillä tyrannimaiselta kuulostikin. – Opettajat sanoivat aina, että täällä teette nyt niin kuin minä sanon, ja kun ette enää opiskele, saatte tehdä ihan mitä tahdotte, vaikka vastapäivään.”

Taideopiskelijan oli opittava tuntemaan säännöt, jotta voi sitten rikkoa niitä, ja lopulta ehkä unohtaa ne kokonaan. ”Opiskelijana pitää kuitenkin uskaltaa tehdä omat virheensä, eikä puskea läpi ainoastaan omaa osaamistaan; pitää oppia sulauttamaan omat ja opettajien näkemykset.”

Maalaustekniikkakurssilla käytiin maalauksen perusteet läpi: sahattiin kehyspuut, pingotettiin kankaat ja keitettiin pohjustusmaalit itse. Tunneilla opiskeltiin taidemaalarielle arvokkaita käsityöläistaitoja sekä erilaisten maaliaineiden tekemistä ja käyttöä.

”Restaurointitunneilla alan ammattilainen tuli opettamaan, kuinka maalauksista pidetään huolta. Häneltä sain opastusta maalauksen kestäväksi tekemiseen, erilaisiin kokeiluihin, kuljetuksiin, esillepanoihin ja vaurioiden korjaamiseen.” Restaurointiopettaja oli gentiläinen MIA VAN DE KERKHOVEN, joka oli muun muassa restauroinut MAGRITTEN ja DELVAUXIN teoksia.

### Värioppia ja kokeiluja matkalla vapauteen

Ensimmäisen vuoden ateljeetöiden aiheet olivat aina samat: omakuva, käsi ja alastonmalli. Aiheiden mukaisilla tehtävillä harjoiteltiin samalla väriopin perusteita. Kahtena seuraavana vuonna ateljeetöissä tutkittiin sommitelmia,





Kaksipuolinen vuori, 2008.

etsittiin tekstuureita ja tehtiin erilaisia materiaalitekniisiä kokeiluita.

Harjoitustöiden minimikoko oli yleensä metri kertaa metri ja maksimi kaksi metriä kanttiinsa. Isossa koossa työskentely pakotti opiskelijan tekemään tarkkaa työtä.

”Meille opetettiin eri vesiväri-, akryyli- ja öljyväritekniikoita sekä maalimediumien tekemistä ja käyttämistä, kuten esimerkiksi kaseiiniliimalla maalaamista. Annetut aiheet pysyivät kuitenkin figuratiivisina, jotta tekniikkaan pystyi keskittymään paremmin.”

Kolmannella vuosikurssilla oli mahdollista mennä kahden viikon tai kuukauden kurssille toiseen ateljeeseen. ”Itse kävin taidegrafiikan linjalla oppimassa etsaustekniikkaa, ja sinne olin jäädäkin. Töissäni toistuvat mustan ja valkoisen kontrastit ovat sieltä peräisin. – Nautin suuresti kemian ja taiteen yhteistyöstä. Olen aina ollut kiinnostunut tieteistä ja biologiasta sekä käsintekemisestä ja kaikenlaisista

kokeiluista. Taidegrafiikassa nämä kaikki yhdistyvät.”

Akatemian neljäs vuosi oli aiempia luku-vuosia vapaampi. Kumpikin opettaja antoi yhden aiheen koko vuodeksi. Samalla opittiin pitkäjänteistä työskentelyä, sekä prosessin ja teosten dokumentointia.

Viimeisenä vuonna aihe oli vapaavalintainen. Opiskelijat keskittyivät itsenäiseen työkentelyyn. Viides vuosi valmisti koulun jälkeen edessä olevaan yksinäiseen puurtamiseen.

### Kapina ja kirottu maalaus

Kolmannen vuosikurssin alussa Anna-Maija Rissanen koki ensimmäisen kapinansa: ”Olin tuolloin etsauskurssilla grafiikan linjalla ja samaan aikaan maalasin yhtä työtä, jonka tekeminen oli kuin tervan juontia. Opettaja oli koko ajan antamassa ohjeita värien suhteen, ja se rasitti minua.”



Laskuvesi, 2007.

”Oli hyvin lähellä, että olisin iskenyt maalaushanskat tiskiini ja siirtynyt kokonaan grafiikan puolelle. Jotkut grafiikan ateljeessa jo luulivatkin minua etsaajaksi.”

”Aloin epäillä ammatinvalintaani maalarina, ja sehän raastoi sielua. Pensselin sivellyks sai kyyneleet valumaan, sillä sydämessä tuntui samalta kuin rakastettu olisi jättämässä minua. Aloin pitää työn alla olevaa teosta kirottuna, ja mietin: Olenko valmis ottamaan vastuun tekemistäni kuvista? Kestänkö edessä olevaa epävakautta taiteilijaelämää?”

Kun Rissanen oli saanut kirottun maalauksen valmiiksi, häntä ei enää pahemmin atel-

jeessa näkynyt. ”Eräänä iltana tulin puhdistamaan palettini ja käytin ylijääneet värit uusiin, aivan omiin maalauksiini, ja niistä tuli maisemia. Ensimmäiset maisemani.”

Tuo hetki oli käännteentekevä Rissanen taiteilijauralla. Viikko maisemien maalaamisen jälkeen koulun rehtori tuli käymään ateljeella ja näki Rissanen maisematyöt. Rehtori ehdotti, että Rissanen edustaisi niillä Brysselin taideakatemiaa taidekilpailussa Münchenissä. ”Olin ällikällä lyöty, kun rehtori piti töistäni, jotka olivat alusta loppuun aivan minun itseni tekemiä, ilman opettajien ohjeita.”

Nuoren kuvataiteilijan usko maalaamiseen





Vaeltavat vuoret. Installaatio Oranki Art -ympäristötaidenäyttelyssä Pellossa kesällä 2010.

palasi. ”Joululomalla tein kilpailun edellyttämät työt valmiiksi, jätin ne koululle postitettavaksi ja lähdin itse Erasmus-vaihtoon Quimperiin Bretagneen, Lounais-Ranskaan.”

Quimperissä Rissanen pääsi rakentamaan omaa projektia ilman annettua teemaa. ”Se teki todella hyvää ilmaisulleni. Bretagneessa aloitin maisemaprojektini, joka ei ole vielä päättynyt.”

### Maalaus kutsui maisemaan ensi kerran Pellossa

Akatemiaopintojensa viimeisenä vuonna Anna-Maija Rissanen lähti viikon opintomatkalle Haut-Verdonin vuorille Etelä-Ranskaan, lähelle Nizzaa: ”Patikoimme aamusta iltaan vuorilla. Ajoittain pysähdyimme maalaamaan ja piirtämään näkymiä.”

Maisemista intoutuminen toi Rissanen ke-

sällä 2010 Pelloon. Siellä hän osallistui Oranki Art -ympäristötaidenäyttelyyn. Oikeastaan Rissanen oli haaveillut pääsevänsä Lappiin ihan lapsesta asti.

Pellossa Rissanen aloitti uuden projektin, installaation nimeltään *Matkaavat vuoret*. Installaatioissa kaksitoista metriä leveä vuorisomaalaus oli pingotettu puiden väliin Pellon maisemaan. Maalattujen ja piirrettyjen vuori-

en pohjana oli puoliläpinäkyvä muovi, jonka lävitse Lapin todellinen maisema kuului. Kun aurinko sattui paikalle, lehtien ja oksien varjot leikkivät maalauksen pinnalla, ja kalvon takana puut häämöttivät, kuin usvan peittäminä.

Innostus saman projektin jatkamiseen jäi kytemään: ”Haluan kehittää *Matkaavat maisemat* -teosta niin, että se olisi katsojalle vielä voimakkaampi fyysinen kokemus.”

### Työskentelyä ja rakkautta Berliinissä

Matkaavien maisemien tarina jatkui koleassa ja harmaassa, mutta elämää sykkivässä Berliinissä, jossa Rissanen oleskeli vuoden 2010 loppupuolella.

Berliinissä Rissanen kiersi gallerioissa esittelemässä portfoliotaan ja istui iltaisin taiteilijakuppiloissa luomassa yhteyksiä.

Kohtalolla oli sormensa pelissä eräänä myöhäissyksyisenä yönä, kun taiteilijatar näytti portfoliotansa Särön päätoimittajalle F-baarissa, pienessä olohuoneen omaisessa taiteilijakapakassa. Tilannetta sattui vierestä seuramaan berliiniläinen nuori herra, jonka silmäkulmaan syttyi kipinä.

Niinpä Rissanen tuli vielä samana vuonna Berliiniin uudelleen. Tällä kertaa hän asui osan aikaa Särö-residenssissä. ”Berliini on rakkauden kaupunki, johon ja jossa ei voi muuta kuin rakastua”, hän kirjoitti Särön vieraskirjaan ”Täällä tapasin rakkaani, jonka takia tulinkin takaisin.”

Rissanen oli ensimmäinen, joka käytti residenssiä ateljeunaan: ”Residenssissä laitoin läpinäkyville kalvoille maalaamani maisemat kohtaamaan toisiaan asettamalla niitä päällekkäin niin, että syntyi uusia maisemia.”





Sarjasta Kilpisjärveltä, Sumu laskeutui kylän ylle 20.1.2011.

### Kaamoksen valoa etsimässä

Seuraavana etappina matkaavalla kuvataiteilijalla maisemineen oli Lapin kaamos: Pitkä pimeys alkaa vähitellen taittua Kilpisjärvellä tammikuussa, ja juuri silloin Rissanen halusi päästä näkemään ensimmäisen auringonnousun kaamoksen jälkeen tammikuun puolesavälissä.

”Sitä ennenkin on kyllä valoa – kuulemma Kilpisjärvellä on aina valoisaa – illat ja aamut ovat sinisiä. Päivä valkenee vasta puoli yhdentoista maissa ja hämärtyy puoli kolmen aikoihin. Tuntureiden takana kuullottaa keltävä valo.”

Tuota salaperäistä pohjoisen valoa Rissanen lähti tavoittelemaan järjestämällä itselleen ja maalausvälineilleen hirsimökin, joka toimi tee-se-itse-taiteilijaresidenssinä. Siellä hän maalasi, piirsi ja teki puupiirroksia ympäröivistä maisemista.

”Vierailukuukauden päätteeksi näytin tekemäni työt niille kyläläisille, joiden kanssa olin läheisissä tekemisissä ja joita halusin kiittää

vieraanvaraisuudesta”, kertoo Rissanen.

Maaliskuussa kaamosmaalaukset matkasivat Rissanen näyttelyyn Galleria Brondaan Helsinkiin. Siellä tuoreet Lapin maisemat kohtasivat Rissanen aiempien maalauksen länsi- ja keskieurooppalaiset rannikot, vuoret, usvat ja kivikot.

### Rantakallioilta Lappiin, ja kenties Kiinaan

Anna-Maija Rissanen maalauksissa vuorottelevat pehmeät siveltimenvedot, valuvat laseraukset ja musta tussiviiva. Seesteiset ja voimakkaat abstraktit mielenmaisemat rinnastuvat esittäviin luonnonmaisemiin. Ne kulkeutuvat katsojan silmässä limittäin. Erottelun tarve esittävän ja ei-esittävän väliltä katoaa.

Näin taiteilija kertoo itse työstään: ”Maalaukseni ovat pääosin vuoria ja kallioita meren äärellä, sumussa, jolloin ei aina tiedä, missä kulkee taivaan ja pinnan raja. Haluan tuoda hiljaisuuden näkyväksi sekä jättää tilaa katso-



Vuorille II, 2011.

jan mielikuvitukselle ja muistoille.”

Rissanen valokuvaa ympäristöään, luonnostelee ulkoilmassa ja työstää näiden pohjalta teoksia ateljeessaan: ”Saatan vain piirtää kivien varjoja, joista sitten syntyy vuoria; mikro muuttuu makrokksi.”

Vuoden 2009 keväällä Anna-Maija Rissa-

nen voitti Godecharle-taidepalkinnon, 5 000 euroa lisäopintoihin. Hän suunnittelee lähtevänsä stipendin turvin Kiinaan opiskelemaan: ”Haluan matkustaa Trans-Siperialla Mongolian läpi, halki Kiinan – Yunnanin provinssiin sekä käydä viidellä pyhällä vuorella ja kivimetsässä.”

Rissasen maalauksia katsellessa Kiina ei tunnu lainkaan hassummalta vaihtoehdolta opinhakupaikaksi, ja onhan hän myös opiskellut jonkin verran kiinan kieltä. Hän tapasi äskettäin Hangzhoun China Art Academyn nykykalligrafiakeskuksen suomalaisen tutkijan, TUULA VELLINGIN, jolta sai ensikäden tietoa Kiinassa opiskelusta.

### Vesiliukoisia tekniikoita – tuhoamista ja kokoamista

Vesipohjaiset maalit ovat Rissasen käsissä kaikkein omimmat. Hän työskentelee mieluiten akryyli- ja akvarellilla, liimalla ja pigmenteillä sekä tussilla. Pohjamateriaalina on kangas tai paperi. Paperi on monesti liimattu kankaalle, revitty, leikattu ja liimattu takaisin. Rissasen väripaletti on haalea. Toisinaan kontrastin tuo ”tussin musta kirjoitus”.

”Akvarelli antaa mahdollisuuden läpikuultavuuteen ja värien keveyteen, ne eivät kiru. Käytän aina valkoista akryyliväriä, joka kuin sumu peittää kaiken alleen. Kääntelen ja työstän maalauksiani monelta kantilta. Lopulta ne saattavat kiepsahtaa kokonaan ympäri, jolloin maalausta katsoessa saattaa suorastaan huipata.”

Maalatessaan Rissanen antaa mielialojensa vaikuttaa, ja työn alla oleva teos muuttuu jatkuvasti: ”Saatan tuhota työn, esimerkiksi repimällä sen kappaleiksi, ja sitten korjata sen uudeksi. Maalaus voi aluksi olla aivan myykkä, kunnes tulee hetki, jolloin maalaus alkaa elää omaa elämäänsä eikä tarvitse enää mitään. Silloin se on valmis.”

### Kuka liikuttaa sivellintäni?

”Tarkoitukseni on luoda kauneutta, hiljaisuutta, runoutta, meditatiivisia paikkoja, ja kaanavia itseyyteen. Haluan antaa ihmisille uskoa, toivoa, rakkautta ja sanattomia vastauksia.”



Vuorta mereksi, 2011.

Uran alussa nuoren kuvataiteilijattaren maailmaan ei tuntunut mahtuvan mitään muuta kuin maalaaminen. Edes toista ihmistä hän ei tarvinnut. ”Olin aiemmin kuin nunna töideni edessä – taide oli jumalani. Joitakin ajkoja sitten kuitenkin ymmärsin, että elämässä on oltava muutakin kuin taide.”

Anna-Maija Rissanen nauttii maalaamisen flowsta: ”Toisinaan tunnen, että sisälläni on joku muu, joka liikuttaa sivellintä. Vähitellen näen mitä työn pinnalla on tapahtumas-

sa. Sopivalla hetkellä otan ohjokset käsiini ja vien kuva-aiheen tietoisesti haluamaani suuntaan.”

Rissanen ei arvosta liiassa kiihkossa räyhättyä ja huudettua taideteosta. Taiteilijan on aina tärkeätä pitää tekemisessään mukana ammattitaito ja nöyryys. Hänellä on vastuu teoksestaan, siitä, miten ne vaikuttavat maailmaan ja ihmisiin.

Rissanen kuuluttaa taiteilijan harkintaa teostensa sanomaan: ”Pitää miettiä haluaako

satuttaa vai korjata ja auttaa. Toisaalta taiteilija on oikeutettu luomaan omat sääntönsä. Hänellä on velvollisuus kyseenalaistaa, sanoa julki, olla vastakarvaan ja ilmiantaa.” Nämä vapauden ja vastuun, ammattitaidon ja impulssien sekä sääntöjen ja niiden rikkomisen asettamat ristiriidat Rissanen näkee taiteilijalle tärkeinä haasteina.

”Taiteilija ei saa pelätä mitään, sillä menettävää ei ole. Eikä mitään, mihin ryhtyy, saa jättää puolitiehen.”





Aiemmin Anna-Maija Rissanen keskittyi maalauksissaan lähinnä Keski-Euroopan vuoriin ja Bretagnen rannikkoon, mutta vuoden 2011 maalausteemaksi hän valitsi Suomen. Berliinissä lokakuussa 2010. (Kuva Sanna S.)

SANNA SAASTAMOINEN

## Suomalaista identiteettiä ihmettelemässä

Vastavalmistunut belgialais-suomalainen taidemaalari palaa lapsuutensa Suomeen.

Neljäntoista Brysselin vuoden jälkeen, vuonna 2009, Anna-Maija Rissanen palasi Suomeen tutkimaan juuriaan ja identiteettiään. Taiteilijalle tuli aika kokea suomalainen maisema ja koettaa sopeutua synnyinmaansa yhteiskuntaan. Vanhasta kotikaupungista Järvenpäästä löytyi töitä kuvaamataidon opettajana ja kielenopettajan sijaisena.

”Eräänä päivänä tajusin, että en enää osaa sanoa olenko suomalainen vai belgialainen. Olen eurooppalainen maailmankansalainen, jolla on länsimainen kasvatus ja koulutus, mutta puhtaasti en ole minkään tietyn maan kansalainen, vaan ’Ilmannäitäkaiikkia-tasavalan’ (*République sans-tout-ça*) jäsen, joka on ilman tukea, mutta myös ilman huolia!”

Yläasteen Rissanen oli käynyt belgialaisessa katolisessa koulussa ja lukion kansainvälisessä Eurooppakoulussa, jossa kieli muuttui lopulta puhtaaksi kommunikoinnin välineeksi. ”Ei ollut väliä, mitä kieltä käytti ja vaikka se olisi

ollut sekaisin toisen kielen kanssa tai täynnä virheitä, pääasia oli, että tuli ymmärrettyksi. Oppilaat kehittivät polygloteiksi.”

Suomeen sopeutuminen on ollut Rissalle haastavaa. Järvenpäässä oli jäljellä vain muutama ystävä ja tuttu lapsuudesta, joten verkoston luominen piti aloittaa hyvin pienestä. Hän löysi tiensä suomalaisten tietoisuuteen taiteilijana vähitellen, kun hän pääsi mukaan näyttelyihin ja järjestämään erilaisia kulttuuritapahtumia.

Vuoden verran Suomessa asuttuaan Rissanen käväisi Brysselissä, ja vasta silloin hän alkoi hahmottaa Suomen ja frankofonisten maiden kulttuurisia eroja: ”Minun piti lähteä Suomesta hetkeksi pois, jotta ymmärtäisin, mihin muottiin minua oltiin änkeämässä. Aloin jo muuttua suomalaiseksi, niin hyvässä kuin pahassakin.”

”Pahassa siinä mielessä, etten pystynyt enää koskemaan ihmiseen saati ottamaan kosketusta vastaan. Rupesin myös mykäksi ja hil-





Koivut, 2009.

jaiseksi enkä jakanut enää katsettani ihmisille. Sulkeuduin. Kun pääsin puhumaan ranskaa, avauduin taas ihmisille, sain katseeni ja kosketukseni takaisin.”

### Sanan pelkoa ja kosketuksen kaipuuta

Kommunikointi koostuu katseesta, puheesta ja kosketuksesta. Suomessa ollessaan Rissanen kaipaa frankofonisen maailman kommunikointitapaa, jossa katse on suora eikä vino, tai jopa olematon: ”Tarvitsen katseen, jotta tunnen olevani olemassa. Että kadulla kävellessä saisin vastakatseen: ’Hei, sinä toinen ihminen, joka olet olemassa’, tahi pienen hymyn.”

Myös sanan käytössä on eroja. Suomalaisen mielipide on usein kuin vuori, muuttumaton. Sanoihin suhtaudutaan jäykästi, kuin puhuja olisi vaarassa epäonnistua. ”Ikään kuin muut muistaisivat, mitä olitkaan joskus sanonut. Tämä kasvojen menettämisen pelko on jotenkin aasialaista, emmekö sieltä joskus olekin Suomeen vaeltaneet?”

”Jotta keskustelu sujuisi jouheasti, puheessa pitäisi aina voida olla mukana myös sanoja,

jotka ovat vain täyteenä, antamassa väittelylle jännitettä.”

”Kaipaen latinalaista olkien kohautusta ja käden heilautusta: ei se niin vakavaa ole, jos asia ei ole ihan tarkasti. Kaipaan sanan keveyttä, sitä, että sanottu asia ei ole niin haudankava ja ikuisesti tarkoitettu.”

”Vaikka suomalaiset tunnetaan enemmän teoistaan kuin sanoistaan, näyttäisi siltä, että sanojen muuttaminen teoiksi onkin se vaikeampi tehtävä. Barrikadeille ei kovin helposti hypätä.”

”Ehkä tässä juuri on se konfliktin pelko. Oman mielipiteen ilmaisu on suomalaiselle niin vaikeaa. Kansa tarvitsee jonkin draamatisen tapahtuman, joka ravisuttaa koko yhteiskuntaa ennen kuin ryhdytään muutokseen.”

”Suomessa vallitsee outo odotuksen tunnelma, kuin odottaisimme *Deus-ex-machinaa*, joka tulee ja pelastaa. Odotetaan lupaa ja että joku tulisi sanomaan kuinka toimia. Suomalainen ei uskalla ottaa aloitetta omiin käsiinsä ja kantaa siitä vastuuta. – Ja sitten valitetaan. – Suomessa valitetaan paljon, kun asiat eivät järjestykään. Eivätkä ne monesti järjesty, koska edessä on sääntöjä, joita noudatetaan

pilkulleen. Suomessa etsitään täydellistä yhteiskuntaa.”

### Kaartelematta skitsofreninen maa

Sanoilla ja puheella on frankofonisessa kulttuurissa erityisen suuri merkitys. Ranskankieliset teatterit ovat pitkälti monologipainotteisia, kun taas pohjoismaisessa teatterissa keholla ilmaistaan enemmän.

”Suomen kielellä ei kierrellä ja kaarrella niin kuin frankofonisessa maailmassa, vaan mennään suoraan asioiden ytimeen.” Suoruden lisäksi Rissanen mielestä suomalaisten arvokkaimpia ominaisuuksia ovat sisukkuus ja rehellisyys.

Yhteiskunnan tukirakenteet Suomessa tuntuvat olevan lähellä ihmistä. Rissanen mie-

lestä suomalainen sosiaaliturva on oivallinen muihin tuntemiinsa maihin verrattuna. ”Taiteilijoille on Suomessa tarjolla hyviä verkostoja: on taiteilijaliittoja ja -järjestöjä sekä muita suojamekanismeja turvaksi.”

Belgiaan verrattuna Suomi on hyvin tasa-arvoinen maa. Anna-Maija Rissanen tuntee itsensä Suomessa naisena neutriksi: ”Kaipaen kohteliaisuuksia. Olen vanhan ajan kasvatti, joten huomaan itsessäni tiettyä konservatiivisuutta hyvien tapojen suhteen.”

”Suomi on myös skitsofreninen maa. Se on yhtä aikaa moderni ja konservatiivinen. Yhteiskunta sanoo yhtä ja tekee toista. On yhteisöllisyyttä ja silti olemme yksin. Ihminen on hiljainen, ujo ja sulkeutunut; hieman alkoholia ja sama ihminen on äänekäs ja fyysinen ekstrovertti. Ei siltä väliltä, vaan joko tai.”



Lappi, 2009.





ANNA-MAIJA RISSANEN: LOHKARE, 2009.

JUKKA KAUPPINEN

## Kevät, sellaisenaan

### Antti Hyryn luonto ja luontokokemus

”Kysymys on vain siitä miltä tuntuu, kun tässä istuu, ja tässä kävelee, ja hengittää. Kysymys on siitä, että tältä tuntuu, että tässä istun ja tässä kävelen ja vedän henkeä.”

**K**irjailija ANTTI HYRY (s. 1931) on tarkka täällä-olemisen kuvaaja ja kokemushorizonttien avaaja: miten ollaan pohjoisen havumetsävyöhykkeen ihmisinä, näissä vallitsevissa oloissa.

Miltä kuulostaa Hyryn autenttiseen aisti- ja tunnekokemukseen virittyvä todellisuus? Annamme Hyryn novellien (ilmestyneet 1958–86) avautua katkelmina ja näyttäytyä olemisen tila-aika-ulottuvuutena.

Palataan yhä uudelleen avonaiselle suole, siihen hetkeen jonka aika suo. Marja on kypsä.

Ollaan matkalla ja perillä, kun poimitaan kypsiä keltaisia hilloja astiaan ja tuntuu että... Fyysiset aistihavainnot ja tunnekokemukset palauttavat muistin.

#### Yksittäiset oliot, muisti, tuntematon...

Asiat ovat husserlilaisen fenomenologian idean mukaan eteen annettuja: ”Asennoitu-essamme luonnollisesti olemme näkemys-essämme ja ajattelussamme kiinnostuneita niistä asioista, jotka on kullakin hetkellä ja itsensänselvinä annettu – Osittain maailma havaitaan, kuten yksittäiset oliot, osittain se on

annettu myös muistin yhteydessä ja laajenee siitä kohti epämääräistä ja tuntematonta.”

Kevät sellaisenaan.

Filosofi EDMUND HUSSERL kysyy tiedostuksen ristiriidoista. ”Olisiko minun ajateltava seuraavasti: Tiedostava ei milloinkaan pääse elämystensä yli, sillä hänelle todella annettuja ovat vain ilmiöt (Phänomene). Oikeutetusti voi väittää vain: minä olen, kaikki ei-minä on pelkkää ilmiötä, hälvenee ilmiöiden kokonaisuuteen.”

Tämä suonreuna, nämä marjat.

Hyryn ajattelu kasvaa subjektiivisesti tarkkojen aistihavaintojen ja tunteellisten kokemusten maailmassa. Miten yksittäiset oliot, muisti, epämääräinen ja tuntematon näyttävät Hyryn ajattelussa? Mitä hänen kokemuksensa tarjoaa ympäristön havaitsemiseen ja henkilökohtaiseen tiedostamiseen?

Kertojana hän näyttää luottavan, kuunteletpa mistä tahansa kohdasta katkelmaa hänen kerronnastaan, vahvasti henkilökohtaiseen fyysiseen aistitodellisuuteen. Ehkä hän luottaa siihen, että tiedostavaa subjektia ovat vastassa tiedostetut objektit, tai subjekti on sisällä maisemassa, upoksissa, maiseman ympäröivänä siten, ettei subjekti-objekti-asetelmaa ollenkaan tarvita.